

AANSTELLING VAN GEMEENTELIJK ERKENDE GARNAALVISSER TE PAARD IN OOSTDUINKERKE

REGLEMENT EN UITLEG BIJ DE PROCEDURE

1. Inleiding

Tijdens de achtste editie van het 'Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage' van UNESCO, dat plaatsvond van 2 tot 7 december 2013 in Baku (Azerbeidzjan), werd 'de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke' officieel toegevoegd aan de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid'. Sinds deze erkenning, krijgen de gemeente Koksijde en de vzw *d'Oostduinkerkse paardenvissers* regelmatig de vraag hoe men garnaalvisser te paard kan worden. Dit document legt stap voor stap de procedure uit.

De beslissing om garnaalvisser te paard te worden, is een grote verantwoordelijkheid. Omdat men werkt met getrainde dieren en dit op een openbare plaats waar veel mensen en kinderen vertoeven, is het aangeraden een verhoogde controle uit te voeren op de beoefenaars van het ambacht.

Wat is garnaalvisserij te paard? De garnaalvisserij te paard is een ambachtelijke vaardigheid die nauw verbonden is met de natuur: een goede kennis van de zee, de zandstrook en een groot vertrouwen in en respect voor het paard zijn onontbeerlijk. De vissers gaan een paar keer per week met paard en net in zee, behalve in de wintermaanden. Het vissen zelf duurt drie uur: van anderhalf uur voor tot anderhalf uur na laagtij. Het paard stapt tot aan de borst door het water, parallel met de kust. Men gebruikt tegenwoordig een trechtersvormig net dat door twee zijdelingse planken wordt opgehouden. Een ketting sleept over het zand en veroorzaakt schokgolven waardoor de garnalen opspringen en in het net terechtkomen. Dit net (7 x 10 meter) vergt een enorme trekkracht die trekpaarden kunnen ontwikkelen. Om het half uur wordt het vissen onderbroken om terug naar het strand te gaan, om het net te ledigen en de vangst te zeven. De garnaalpjes komen terecht in de korven die langs weerszijden van het paard hangen. Daarna worden garnalen gekookt in zoet water. Dit traditioneel vakmanschap wordt gedragen door de huishoudens en families van garnaalvissers en bij uitbreiding door de gemeenschap van Oostduinkerke en Koksijde, die het koesteren als cultureel erfgoed en als belangrijk voor hun identiteit. Ze hechten een grote waarde aan het bestaan van dit ambacht. Het is een prachtig voorbeeld van een dynamische en duurzame omgang met natuur en met cultuur, die wordt overgedragen van generatie op generatie.

De garnaalvisserij te paard wordt beoefend op het strand en de brandingszone van Oostduinkerke. Deze badstad maakt sinds 1978 deel uit van de gemeente Koksijde. Het vissen naar garnalen met paard en sleepnet gebeurt in ondiepe wateren en is slechts mogelijk op voldoende vlakke, zeer zwak glooiende kusten. Dit is ook de biotoop waar de grijze garnaal, *Crangon crangon*, talrijk voorkomt. Bovendien beschikt Oostduinkerke over een ideaal strand zonder strandhoofden of andere hindernissen die gevaarlijk zouden zijn voor paard of visser.

Iedereen is weliswaar vrij om dit ambacht te beoefenen. De gemeente Koksijde spreekt echter de wens uit dat dit gebeurt op een verantwoordelijke manier. Het beoefenen van het paardenvissen is een activiteit die een degelijke opleiding en een jarenlange oefening vergt.

Het ambacht is sinds 2013 door UNESCO erkend als immaterieel erfgoed van de mens. Deze erkenning brengt een extra verantwoordelijkheid mee. De beoefenaars van het ambacht verbinden zich er toe om hun ambacht uit te oefenen in de geest van de UNESCO-conventie. Alhoewel de garnaalvisserij te paard niet erkend zijn als UNESCO erfgoed is de Garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke dat wel. We spreken dan ook de wens uit dat de beoefenaars dat doen in de geest van de UNESCO-conventie en zich verbinden het ambacht duurzaam te ontwikkelen en de verbintenis aan te gaan hun kennis van generatie op generatie door te geven.

Wat is immaterieel cultureel erfgoed? Immaterieel cultureel erfgoed is niet-tastbaar. Het zijn die gewoontes, gebruiken, praktijken en de kennis die een gemeenschap overgeërfd heeft of die in een historisch continuüm gevat kunnen worden en die de gemeenschap of groep in consensus voldoende belangrijk acht om door te geven aan toekomstige generaties. Immaterieel cultureel erfgoed is dynamisch; door evolutie in de tijd en door interactie met de omgeving krijgt het nieuwe betekenissen en verandert het gebruik en de functie. Dit erfgoed gaat breed: van stoeten en processies, dragen van reuzen, kantslossen, ... De klemtoon ligt niet zozeer op het element immaterieel cultureel erfgoed maar op het volledige systeem: de methodiek van het doorgeven en het proces. Er zijn 5 domeinen: (1) mondelinge tradities, (2) sociale gebruiken, rituelen, (3) opvoeringen, podiumkunsten, (4) kennis en praktijken in verband met de natuur en het universum, (5) ambachtelijke vaardigheden en technieken. De paardenvisserij hoort zowel thuis in de vierde als de vijfde categorie.

2. De gemeentelijke erkenning

Bij de borging van de garnaalvisserij te paard zijn er diverse groepen betrokken. Deze huishoudens, gemeenschappen, verenigingen en besturen waken erover dat het ambacht van 'garnaalvisserij te paard' dynamisch groeit in een steeds veranderende maatschappij. Het gemeentebestuur van Koksijde-Oostduinkerke en de Vereniging voor Vreemdelingenverkeer (VVV) van Koksijde-Oostduinkerke zijn sinds de jaren '50 van de 20ste eeuw de drijvende kracht achter de instandhouding van deze eeuwenoude ambacht, en wensen deze in de toekomst nog steeds te ondersteunen en de UNESCO-waarden te bekrachtigen. Eén van de borgingsmaatregelen is de garnaalvisserij te paard demonstraties te geven tijdens de zomermaanden. De garnaalvisserij demonstreren hun ambacht en geven uitleg over de geschiedenis, het ambacht en de duurzame ontwikkeling ervan. Dit geeft de garnaalvisserij ook een kans hun ambacht te beoefenen en hun kennis door te geven.

Om dit in stand te houden, stelt het gemeentebestuur een procedure voor om garnaalvisserij te paard **gemeentelijk te erkennen**.

Deze procedure ziet er als volgt uit:

1. De kandidaat-garnaalvisserij voldoet aan de voorwaarden geformuleerd onder punt 3. *Voorwaarden tot het beoefenen van de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke (zie verder)* en volgt een tweejarige opleiding bij een gemeentelijk-erkende garnaalvisserij (deze lijst is terug te vinden op www.paardenvissers.be).

2. De kandidaat-garnaalvisser krijgt een theoretische opleiding in het NAVIGO-Nationaal visserijmuseum (geschiedenis van de strand- en garnaalvisserij – zie www.navigomuseum.be).
3. Na de opleiding volgt een praktische proef waar een jury zal beoordelen of de kandidaat geschikt is, waarna een advies zal geformuleerd worden aan het borgingscomité. Het borgingscomité beslist op de eerstvolgende vergadering na de praktische proef.

Wat is een borgingscommissie? Om de effecten van de opname op de Representatieve lijst te monitoren is in 2013 een **experten- en begeleidingscommissie** opgericht. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende betrokken gemeenschappen, waaronder de wetenschappelijke medewerker en de directeur van het NAVIGO-Nationaal Visserijmuseum, een administratieve medewerker van het gemeentebestuur die zich voltijds bezighoudt met de coördinatie van de logistieke en financiële steun ten aanzien van de huishoudens, een vertegenwoordiger van de 'Koninklijke Orde van de Paardenvisser', een vertegenwoordiger van de Vrienden van het Visserijmuseum, een vertegenwoordiger van de huishoudens en één van de ere-paardenvissers en op zijn minst vier erfgoeddeskundigen. Het comité zal minimum eenmaal per jaar samenkomen en heeft als doel om - zeker in de beginperiode - de effecten van de inschrijving, eventuele veranderingen in het toerisme en beeldvorming en de gevolgen daarvan te monitoren. Er zal actief samengewerkt worden om de meest geschikte maatregelen te nemen om dit element te borgen en ervoor te zorgen dat dit element zich duurzaam ontwikkelt. Deze werkgroep zal ook samenwerken met erfgoedorganisaties om reflectiemomenten te organiseren en erfgoededucatieprojecten op te zetten. In het vijfde jaar na de erkenning wordt een grondige evaluatie gemaakt, met oog op het nationale zes jaarlijkse rapport aan UNESCO.

3. Voorwaarden tot het beoefenen van de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke als gemeentelijk erkend garnaalvisser

A. De garnaalvisser en het ambacht

Het ambacht staat open voor ieder volwassen mens die fysisch in goede staat is om het ambacht naar behoren uit te oefenen. Ongeacht of je jong of oud, man of vrouw bent, welke huidskleur je hebt, welke religie je belijdt of welke taal je spreekt.

De aspirant-garnaalvisser bepaalt zelf hoe en wanneer hij/zij de ambacht uitvoert. Hij/zij is zich ten volle bewust van de verantwoordelijkheid en waakt over de duurzame ontwikkeling zowel op economische (door duurzaam erfgoedtoerisme), ecologische (door zorg voor de natuur en respect voor het visbestand), sociale (door aandacht voor transmissie) en culturele duurzaamheid.

De aspirant-garnaalvisser verbindt zich ertoe zich bij te scholen en te waken over de duurzame ontwikkeling ervan. Hij/zij zorgt ervoor dat informatie, ervaring, kennis en vaardigheden uitgewisseld kunnen worden op lokaal, nationaal en internationaal niveau zodat er een interculturele dialoog kan gevoerd worden. Hij/zij engageert zich om op formele en/of informele wijze (ambachtelijke) kennis door te geven van generatie op generatie.

B. Opleiding en uitrusting

VOORWAARDEN OPLEIDING

De aspirant-garnaalvisser volgt een tweejarige opleiding bij een lid van de Oostduinkerke Paardenvissers. De leden van Oostduinkerke paardenvissers kan men terugvinden op www.paardenvissers.be.

- Om te beginnen aan deze opleiding, moet de kandidaat-garnaalvisser ter kennisgeving een schriftelijke motivatiebrief sturen aan het College van Burgemeester en Schepenen van Koksijde. De datum van deze brief geldt als begindatum van de opleiding.
- De aspirant-garnaalvisser moet bij aanvang van de opleiding minstens 18 jaar zijn.
- De aspirant vist gedurende twee jaar op regelmatige basis op de traditionele manier. Hij/zij bepaalt zelf wanneer gevist wordt.
- De aspirant-garnaalvisser houdt tijdens hun tweejarige opleiding consequent een logboek bij, waarin elke 'training' genoteerd wordt (datum, begeleider, plaats). Bovendien wordt elke 'training' telefonisch gemeld aan Eddy D'Hulster, Roland Vanbillemont of Johan Vandendriessche, die eveneens een logboek bijhouden van de

gemelde ritten. Zij fungeren als een controleteam, en zullen van tijd tot tijd de 'trainingen' bijwonen.

VOORWAARDEN PROEF

De aspirant-garnaalvisser beschikt op het moment van zijn proef over :

- een eigen trekpaard (minimum schofthoogte van 1.60 m), waarmee de aspirant-garnaalvisser ook tijdens de opleiding op regelmatige basis gevist heeft en eigen, aangepaste accommodatie (weide en stalling)
- de traditionele uitrusting voor het paard: gareel, het houten zadel en de specifieke korven
- het logboek met de 'trainingen' van de laatste twee jaar (cf. *voorwaarden opleiding*)
- aangepaste kledij en paardenkar
- een eigen plaats waar de garnalen gekookt kunnen worden (kookfornuis), gezeefd en verlesen. Gedeelde kookplaatsen worden enkel binnen één familie toegestaan.
- Indien niet voldaan kan worden aan de voorwaarden voor eigen accommodatie (weide, stalling, kookhuisje), kan contact opgenomen worden met de gemeente, die zal meezoeken naar een gepaste oplossing.

C. De aspirant-garnaalvisser en het trekpaard

Elke garnaalvisser is verantwoordelijk voor het welzijn en de gezondheid van zijn dieren. Hij moet zich houden aan de regels voor huisvesting en verzorging. Dierenmishandeling en verwaarlozing zijn verboden. (*Dierenmishandeling wordt omschreven als: fysiek geweld tegen dieren, maar ook uithongering of verwaarlozing*).

De UNESCO-conventie stelt dat immaterieel erfgoed niet in strijd mag zijn met de universele rechten van de mens. De conventie bevat géén bepalingen die betrekking hebben op dierenwelzijn. Niet toegespitst op immaterieel erfgoed maar wel van UNESCO is de Universele Verklaring van de rechten van het dier. Enkele relevante punten zijn:

- elk dierenleven heeft recht op eerbied;
- geen enkel dier mag onderworpen worden aan slechte behandeling of wreedheden;
- het dier dat afhankelijk is van de mens heeft recht op onderhoud en degelijke verzorging;
- tentoonstellingen, evenementen, films die gebruik maken van dieren moeten de waardigheid van het dier eerbiedigen, er mag geen geweld gebruikt worden;
- iedere daad die zonder noodzaak de dood van het dier veroorzaakt en elke beslissing die hiertoe leidt betekent een misdaad tegen het leven.

Samenvattend kan gesteld worden dat dieren niet nodeloos mogen lijden, goed gevoed en gehuisvest moeten worden en recht hebben op medische zorg.

Gelet op de in het voorgaande beschreven discussiepunten zal het duidelijk zijn dat er op uiterst correcte wijze moet worden omgegaan met dieren en het welzijn van de dieren. Deze zorg ligt op de terreinen van huisvesting, voeding, training, verzorging, behandeling tijdens een evenement (bv. Garnaalstoet of demonstraties) en medische zorg.

De persoon verantwoordelijk binnen de Vereniging van d'Oostduinkerke paardenvissers voor de zorg van de paarden is Johan Vandendriessche (contact: 058/23.36.54).

D. Beoefenen van de garnaalvisserij te paard op het strand

De garnaalvisserij te paard wordt beoefend op het strand van Oostduinkerke en gebeurt enkel bij laag tij (*ongeveer twee uur voor laagtij tot maximum twee uur na laagtij, geografische locatie: 51° 07' 13" N 2° 40' 43" E*).

Gemeentelijke afspraken dienen in acht genomen te worden. De actieve paardenvisser dient over een geldige verzekering te beschikken voor burgerlijke aansprakelijkheid voor het beoefenen van de garnaalvisserij te paard, om zich te begeven met paard en kar op de openbare weg én eventueel voor het vervoer van derden op hun kar.

Richtlijnen aangaande minimum maaswijdte en bijvangst dienen gerespecteerd te worden

De gevangen garnalen dienen louter voor eigen consumptie of de *geldende wetgeving* bij eventuele verkoop aan derden.

E. Theoretische opleiding

Voorafgaand aan het praktische examen, moet de aspirant-garnaalvissers ook een theoretische opleiding volgen in het NAVIGO-museum.

De aspirant-garnaalvisser:

- maakt daarvoor een telefonische afspraak met Ineke Steevens, directeur van het NAVIGO-Nationaal Visserijmuseum (058/51 24 68) of per mail (ineke.steevens@koksijde.be);
- krijgt een rondleiding in museum, betreffende de geschiedenis van de strand- en garnaalvisserij en de band met Oostduinkerke;
- krijgt uitleg over de band met UNESCO en het begrip Immaterieel Cultureel Erfgoed (ICE).

F. Officiële gemeentelijke erkenning als garnaalvisser te paard

Nadat de kandidaat een tweejarige opleiding heeft gevolgd (*en dit kan bewijzen aan de hand van een logboek*) en voldaan heeft aan alle voorwaarden (*geformuleerd onder punt 3*) richt hij/zij een schriftelijke vraag naar het gemeentebestuur om een datum voor de praktische proef vast te leggen.

Indien de kandidaat geslaagd is voor deze proef, zal de Vereniging voor Vreemdelingen Verkeer (VVV) verder contact opnemen met de garnaalvisser om praktische afspraken te maken. De garnaalvisser dient zich te houden aan de gemeentelijke afspraken betreffende het garnaalvissen.

- Indien iemand meer info wenst over deze aanwervingsprocedure, gelieve Ineke Steevens te contacteren: 058/51 24 68.
- Indien iemand meer informatie wenst over de demonstratieritten, gelieve Christiane Moncarey van Dienst Toerisme te contacteren: 058/ 53 30 95.